

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΞΗΡΟΛΙΒΑΔΟΥ (5)

Του Γιάννη Τσιαμήτρου χοροδιδασκάλου-εκπαιδευτικού

Είναι γνωστό ότι τα δημοτικά μας τραγούδια, στο πέρασμα του χρόνου, έχουν υποστεί και σώζονται σε πολλές παραλλαγές. Η παραλλαγή ενός δημοτικού τραγουδιού μπορεί να προέλθει από τον καθένα που τραγουδάει το τραγούδι το αλλάζει, είτε γιατί δεν το θυμάται, είτε γιατί το προσαρμόζει στη δική του ψυχική ιδιοσυγκρασία. Επίσης στο ίδιο θέμα ενός τραγουδιού μπορούμε να δούμε παραλλαγές σε διαφορετικά διαμερίσματα της χώρας μας, αλλά ακόμα και σε γειτονικά χωριά,

σε μαχαλάδες και σε οικογένειες του ίδιου του χωριού.

Αν και με την πάροδο του χρόνου άρχισε να επικρατεί η (σωστή) αντίληψη περί ουσιαστικής διάσωσης και διατήρησης του αυθεντικού πρωτότυπου (και εδώ η παρέμβαση του πατέρα της ελληνικής λαογραφίας Ν. Πολίτη υπήρξε πολύ σημαντική), εν τούτοις, πολλά δημοτικά τραγούδια που έχουν συλλεχθεί και περιλαμβάνονται σε χιλιάδες συλλογών και ανθολογιών, βρίσκονται σήμερα - άλλα λιγότερο και άλλα περισσότερο - σε μια παραλλαγμένη ή και εντελώς αλλοιωμένη μορφή, σε σχέση με την πρωταρχική τους έκδοση.

Ακόμα και οι Έλληνες και ξένοι μελετητές και λαογράφοι, που κατέγραψαν (19ο & 20ο αιώνα) πολλά παλιά δημοτικά τραγούδια, ήταν φυσικό να τα παραποιήσουν και να τα αλλοιώσουν, εξαιτίας των υπαγορεύσεων των τότε λογίων αλλά και προσωπικών τους επιλογών.

Παραλλαγές, προσαρμογές και αλλοιώσεις παρατηρήθηκαν και τα ύστερα χρόνια -μέσα του 20ου αι. ή και αργότερα. Ειδικότερα, προκειμένου για τραγούδια, που είχαν μεγάλη απήχηση στο λαό, και ως εκ τούτου διαδόθηκαν σε πολλές περιοχές της Ελλάδας. Έτσι αποτελεί σύνηθες φαινόμενο, ένα τραγούδι να είναι γνωστό και να ακούγεται σήμερα σε πολλές εκδόσεις, έτσι όπως αυτές διαμορφώθηκαν στην πορεία του χρόνου και στους διαφορετικούς τόπους. Ακόμα περισσότερο, αφού αρκετές παραλλαγές διαμορφώθηκαν και "επιβλήθηκαν" τις τελευταίες δεκαετίες από διάφορους κατά τόπους επαγγελματίες ερμηνευτές. Οι ερμηνευτές αυτοί άλλοτε διαφοροποιούσαν ελαφρώς τους αυθεντικούς στίχους και άλλοτε προσάρμοζαν το αρχικό "πρωτότυπο" στις δικές τους προτιμήσεις, επιφέροντας μικρότερες ή και μεγαλύτερες αλλοιώσεις στη μουσική ερμηνεία, στο στίχο, ή ακόμα και στο νόημα.

Σαν συνέπεια των παραπάνω, περιπτώσεις όπου είναι αμφίβολη η αρχική (τοπική και χρονική) προέλευση, οι στίχοι, οι αναφορές και η ακριβής μουσική απόδοση ενός δημοτικού τραγουδιού, υπάρχουν και μαρτυρούνται πολλές και απασχολούν κατά καιρούς τους διάφορους μελετητές, ιστορικούς, μουσικολόγους και λαογράφους. Έχει βεβαίως ως ένα βαθμό επικρατήσει - και αυτό είναι βέβαια φυσικό - να εκλαμβάνεται σαν αυθεντική εκδοχή, η παραλλαγή που αντιστοιχεί στα δεδομένα της πρώτης καταγραφής και δημοσίευσης: προέλευση (που ή/και από ποιόν ακούστηκε), στίχοι, ακόμα και ακριβής μουσική απόδοση (στο μέτρο που είναι δυνατόν να καταγραφεί). Αλλά και αυτή η αρχή συχνά καταστρατηγείται από τους μη "ειδικούς" ή και μπορεί να αμφισβητηθεί, αν βρεθούν ισχυρές μαρτυρίες και ενδείξεις για προγενέστερη ύπαρξή του, κάτι που ασφαλώς απαιτεί εξαντλητική έρευνα. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις ο εγερθείς προβληματισμός παραμένει ανοικτός, λόγω έλλειψης επαρκών στοιχείων για τις - συχνά αλληλοσυγκρουόμενες - ερμηνείες και εκδοχές. Και σε άλλες τέλος, τα όρια μεταξύ αλλοίωσης και παραποίησης συγχέονται.

Έτσι υπάρχουν και πολλά δημοτικά τραγούδια πολύ πρόσφατα (21ος αιώνας-Μακεδονικός αγώνας τελευταίοι Καπετάνιοι και Κλέφτες) που δεν μπόρεσαν να κατασταλάξουν σε ένα

οριστικό αυθεντικό κείμενο και έχουμε πολλές παραλλαγές του ίδιου τραγουδιού χωρίς να πούμε με ασφάλεια ποιο είναι το αυθεντικότερο. Εάν το τραγούδι μπει στην δισκογραφία τότε 'επιβάλλεται' η παραλλαγή που έχει περισσότερη απήχηση στους περισσότερους. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι πλέον το δημοτικό τραγούδι δεν τραγουδιέται με τον παραδοσιακό τρόπο. Οι πατεράδες μας, βέβαια ζώντας τον παραδοσιακό τρόπο ζωής, τα τραγουδούσαν αυθεντικά. Ένα τέτοιο τραγούδι είναι το 'Ξηρολίβαδ' χουάρ' μβιατ' που το αναφέραμε στο πρώτο μας σημείωμα με παραλλαγή από τον μακαρίτη Κυρίτση Τάκη.

Σήμερα θα παρουσιάσουμε μια παραλλαγή του από την οικογένεια των Αραβαίων, όπως μας το τραγούδησε ο Ηλίας Αράβας, ετών 58, ο οποίος αποτελεί έναν αυθεντικό συνδετικό κρίκο με τους παλιότερους του χωριού, μια όαση στην αναπόφευκτη ισοπέδωση της παράδοσης, εξαιτίας της σύγχρονης κοινωνικής πραγματικότητας. Η παραλλαγή έχει ως εξής:

Ξηρολίβαδ λελε χουάρ' μβιάτ',
κου κ'έρλια μβ'ρλιγκατ', φιάτιλε βάϊ φουτζίμ,
κου κ'έρλια μβ'ρλιγκατ', μάνα λε ιό νου γιν'.

Ξηρολίβαδο όμορφο χωριό,
από στάνες περιτριγυρισμένο.

Αϊντι λελε φιάτι λελε τρετ6 λα μπάρ',
φρατς βιντέμ νίγκα νουάρ'.

Αϊντε κορίτσια τραβάτε στα μπάρα,
αδέλφια να δούμε ακόμα μια φορά.

Αϊντι λελε φιάτι λελε τρετ6 λα κίνι,
κ'άλτ' βιάρ' νου γινίμου.

Αϊντε κορίτσια τραβάτε στα πεύκα,
γιατί άλλο καλοκαίρι δεν θα έρθουμε.

Αϊντι λελε φιάτι λελε τρετ6 λα τζιάν',
σαπριντέμ νίγκα ν τσιάρ'.

Αϊντε κορίτσια τραβάτε στο ύψωμα,
ν'ανάψουμε ακόμα ένα κερί.

Φιάτιλι λε τόρκου 6 αρ'ντου,
δι μουμ'νλι τάσσου 6 πλ'γκου.

Τα κορίτσια πλέκουν και γελάνε,
και οι μαμάδες σαϊτεύουν και κλαίνε.

Τρετ6 λα Ντατ6άμανι του πάντι
τουτς φιτιόρλι δέντου μπάντι

τραβάτε στου Ντασταμάνη στο λιβάδι
όλα τα παιδιά κάθονται κάτω

δέντου μπάντι δι ζμπορέσκου
δι φιάτιλι πρι ελ νου μτρέσκου

κάθονται κάτω και μιλάνε
και τα κορίτσια δεν τους κοιτάζουν

Το ρεφραίν Φιάτιλε βάϊ φουτζίμ, μάνα λε ιό νου γιν (= κορίτσια θα φύγουμε, μάνα εγώ δεν έρχομαι) είναι σε όλα τα στιχάκια.

Σημείωση: Επαναλαμβάνουμε ότι όποιος γνωρίζει παραδοσιακά τραγούδια από τα βλαχοχώρια του Βερμίου ή εάν επιθυμεί να διορθώσει κάποια από αυτά που δημοσιεύουμε το τηλ μας είναι 6946461136. Επίσης προτιμούμε το ελληνικό αλφάβητο για την αποτύπωση των βλάχικων γιατί απλούστατα απευθυνόμαστε σε Έλληνες. Η φωνητική είναι δύσκολο να αποτυπωθεί, όπως και σε κάθε ελληνική ντοπιολαλιά, ωστόσο, για κτυπητές περιπτώσεις προτιμούμε το σύμβολο (6) για το παχύ σίγμα όπως στην γαλλική λέξη chien και (') για το κλειστό επικεντρωμένο φωνήεν, όπως στην γαλλική λέξη que.